

den politisk-taktiske hersker, i hvis bevidsthedshorisont, økonomi og sociale forhold helt træder i baggrunden. Den tyske oversættelse bidrager også ved de stilistiske træk til at lede associationerne i denne retning. At forf. selvfølgelig har videre perspektiver såvel på f. eks. Böhmens økonomiske situation i handelssamkvemmet med Nürnberg, hansestæderne og Venedig, som på rigets socialt-administrative struktur med de centrifugalt virkende kræfter, Karl søger at dæmme op for, fremgår med al tydelighed af det femte af de seks kapitler: »Die Grundprinzipien der Konzeption des böhmischen Staates und des römischen Reiches« (s. 112–162). Her bliver Karls stilling i problematikken sammenfattet i 12 omfangsrigt begrundede punkter. Men kapitlet fremtræder dog i høj grad som en konfrontation af billedet af Karl som politisk personlighed med hidtidig forsknings resultater indenfor det økonomiske og sociale område. Karls holdning til kirken (epitetet »Pfaffenkönig« bliver afvist med emfase), hans kulturelle virksomhed (egen litterær- og mæcenvirksomhed, grundlæggelse/udbygning af ikke mindre end ti universiteter fra og med Prag 1348), hans intime kendskab til italienske forhold etc. vurderes indenfor helheden. Det er ikke muligt hér at gå nærmere ind på detaljer; men bogen kan ikke undværes, hvis man vil fordybe sig i det århundrede, som i årtier nød en vis tryghed under beskyttelse af den fjerde kejser Karl, den bevidste arvtager til de tre karolinger med dette navn.

Der er hverken indeks eller litteraturliste, end ikke nogen alfabetisk liste over de anførte forfattere – til stor skade for forf.s forskning og for at bogen kunne blive gjort frugtbar i alle de kredse, der måtte ønske at bruge den.

Tore Nyberg

Hansische Studien IV: Gewerbliche Produktion und Stadt-Land-Beziehungen. Herausgegeben von *Konrad Fritze, Eckhard Müller-Mertens, Johannes Schildhauer*. Abhandlungen zur Handels- und Sozialgeschichte herausgegeben von der Hansischen Arbeitsgemeinschaft der Historiker-Gesellschaft der Deutschen Demokratischen Republik 18. Weimar, Hermann Böhlau Nachfolger 1979. 214 sider.

Bindet afspejler hovedsageligt forhandlinger ved Hanse-dagene i Schwerin 1976 og Rostock 1977 (s. 10) ved dækning af de to hansemøders temaer: »Zur gewerblichen Produktion im hansischen Wirtschaftsraum« (s. 15–106) og »Zu den Stadt-Land-Beziehungen im hansischen Raum« (s. 109–180). I begge tilfælde gav Konrad Fritze et klarlæggende indledningsforedrag med nærmere uddybning af de to temaer. Afvigende fra indtil nu gældende forestillinger markeredes det ved en række bidrag, at hansebyernes rolle ingenlunde begrænsede sig til vareomsætning, men at de også dannede produktionscentre af rang, fremfor alt for bybefolkningens forsyning med levnedsmidler og dagligvarer, men også for eksport. Informationer fra Tallinn vedrørende fordeling på de forskellige produktionsgrene i det 14. årh. bliver således databehandlet af Küllike Kaplinski, og en lignende forskningsindsats gøres fra polsk side af Roman Heck for Wrocław (Breslau). For de strukturelle problemer i byernes produktion mangler kilder, der er ældre end senmiddelalderen. Således bliver Nederlandenes, Rigas og Tartus (Dorpat) arbejdsorganisation belyst indtil det 18. århundrede ved hhv. Leo Noordegraff, Arija Zeida og Raimo Pullat, mens Herbert Langer fremlægger væsentlige teoretiske overvejelser i forbindelse med bryggerivæsenets stilling i de nordtyske byer helt fra det 14. århundrede.

Byernes forhold til forstæder, opland og øvrigt omliggende land har været et frugtbart tema, hvor Karl Czok søger at samle de oversete informationer om forstædernes rolle med den konklusion, at forstaden viderefører landsbyfællesskabets retsforhold og derved danner et i flere tilfælde kvantitativt dominerende element i de voksende urbane centre lige fra det 13. århundrede. Mens Henryk Samsonowicz går ind på det hyppigt

diskuterede fænomen »småbyer«, »Kleinstädte« i den tyske tekst, d.v.s. urbane centre, der opstod i senmiddelalderen og aldrig nåede udover en betydning på det lokale marked, belyser Philippe Wolff problemet ved en analyse af forholdene i Toulouse, Herman Diederiks forholdene i de nordlige Nederlande, og V. V. Dorošenko Riga, sidstnævnte dog kun i 17. århundrede. Rolf Rodigasts bidrag går ind på Greifswald og dens borgeres indkøb af landjord i det 17. og 18. årh. Dette tema er lejlighedsvis blevet behandlet i vestlig forskning, for middelalderen f. eks. ved Richard C. Hoffmann, »Wrocław Citizens as Rural Landholders«, i festskriftet for Robert S. Lopez: *The Medieval City*, udg. af H. A. Miskimin e.al., Yale U.P. 1977, 293-311.

Udenfor de to temaområder har Stralsunds fhv. byarkivar Herbert Ewe fremlagt et par eksempler på billeder af skibe tegnet på historiske kort, mens Horst Wernicke, Greifswald, atter har vendt opmærksomheden mod spørgsmålet om kriterierne for medlemskab i hansen i dens første tre århundreder. Ved den nøgterne måde, på hvilken deltagerne i de to hansemøder har udført deres opgave, og ved det overordnede perspektiv, der i begge tilfælde har ført til nyindinger, er bogen blevet til et udmærket arbejdsredskab for nordiske historikere.

Tore Nyberg

NYERE TID

Leonora Christina: Heltinners Pryd. Udgivet efter afskriften i Karen Brahes Bibliotek af Christopher Maaløe. København, C. A. Reitzels boghandel 1977. 146 s.

Ludv. Holberg har i litteraturhistorien bl. a. fået lov at indtage pladsen som vor første feminist, men ikke helt med rette. Tanken om kvinders ligeværd og deraf følgende krav på borgerlig ligestilling med mænd var ikke ny, da han under pseudonymet Sille Hansdatter tog kønnet i forsvar; den hørte med til den humanistiske arv og havde yderligere fået styrke af naturretstænkningen. Ligesådan havde hans Heltindehistorier en lang række af forbilleder inden for europæisk litteratur, begyndende med Boccaccio. Også på dansk grund havde den særlige interesse for fremtrædende kvinder sat sig spor før Holbergs tid, og dette var han selv udmærket klar over. Han kendte således Otto Sperling d.y.s aldrig udgivne skrift *De foeminis doctis*, og har heri også fundet omtale af Leonora Christinas værk »om nogle berømmelige damer«, samt dets titel *Heltinders Pryd*, som han anfører i hendes biografi i *Heltindehistorier*.

Af Jammersmindet (som Holberg ikke kendte) fremgår det, at L.C. begyndte at tage excerpter om »alleslags rosværdige kvindepersoner« af de bøger hun fik råd til at købe, og havde rigelig tid at gennemarbejde, under den senere del af Blåtårnopholdet, og at hun ordnede dem under en lang række rubrikker efter personernes særlige fortrin, herunder også lærdom. Men da de ikke alle forekom hende at kunne regnes for heltinder, kom det endelige manuskript, som var færdigt før løsladelsen i 1685, kun til at omhandle tre grupper, nemlig de stridbare regerende heltinder, de trofaste og kyske, samt de standhaftige. Manuskriptet er forsvundet; men af dets første del findes en afskrift som nu er udgivet for Det danske sprog- og litteraturselskab, især vel som et monument i dansk prosahistorie, men også som et værdifuldt bidrag til lærdoms- og idéhistorien.

Stoffet er overvejende taget fra ret få bøger, især le Moyne's *Gallerie des Femmes Fortes* (1647), for det danskes vedkommende fra Huitfeldt, Krantz og Vedels Saxo. Dog har Sperling øjensynlig også skaffet L.C. oplysninger, bl. a. fra Torfæus' samlinger. De fleste kildehenvisninger i teksten er taget fra forlægget, men heri er der ikke noget specielt for studievilkårene i Blåtårn. Holberg arbejdede på samme måde. Mere interessant er det at følge L.C.s behandling af stoffet, der indimellem er ganske fri og sigter til at gøre